

(НЕ)ЗАВИСИМОСТ В БЪЛГАРО-РУСКИТЕ ОТНОШЕНИЯ

проф.д-р Нина Дюлгерова
ВСУ “Черноризец Храбър”
Media Times Review

Темата за връзките и взаимоотношенията между България и Русия периодично са обект на интерпретации, анализи и оценки, особено в годините на прехода. Актуален е въпросът за нов прочит на системата за контакти и механизми между София и Москва. Продължава инерцията на нихилизъм и политиканщина във властовите структури, главно българските. Всеки акт в посока на активизиране и на прагматизъм в двустранните отношения, актуализира тезата за руската окупация и за предателство на българските национални интереси. Те са продължение на доминиращата в началото на демократичния преход в България идея - “Русия – империята на злото”.

Историята нееднократно доказва, че каквато и дистанция да съществува в двустранните отношения, то те остават перманентни, независимо от техния характер, причината за което е основно географския фактор. През последните десетилетия те са подчинени и на икономическата обвързаност в промишлените, енергийните и военните сфери на производство и суровини.

В периода на съществуване на Третата българската държава, независимо от политическите промеани и конюнктурните решения, проблемът за характера и същността на българо-руските отношения обединява/разединява в много по-голяма степен българското, отколкото руското, общество. През последните седмици отново се актуализира този въпрос.

Поводът са сключените в Москва поредица от споразумения, които бяха посрещнати нееднозначно в София. Подписаните документи в областта на туризма, за взаимна защита на класифицираната информация и за икономическото и научно-техническото сътрудничество са поредно доказателство за своеобразния ренесанс в отношенията България-Русия. Всеки един от тях е не само резултат от дълъг периода на подготовка на експертно и политическо ниво, но и ориентир за приоритетите на държавата в областта най-вече на енергийната сфера и на сигурността. С тях се продължава изчистената в енергиен план българска политика, основаваща се на договора за строежа на АЕЦ “Белене”, на проекта за дългосрочна доставка на руски природен газ чрез договора с “Газпром”, на изграждането на петролопровода Бургас - Александрополис.

Затворени в сферата на историческите реминисценции и страхове, опонентите на новите акценти в българо-руските отношения не обръщат внимание на глобалната динамика в областта на енергетиката. През последните месеци ясно се очерта битката, ориентирана изцяло към преодоляване на все по-засилващата се зависимост на Европа от руските

транспортни коридори. Политическите совадки, периодичните срещи на високо равнище, акциите за разполагане в Чехия и Полша на противоракетни системи, както и за демонтажи на паметници на Съветската армия в Естония, а през последните дни и в Украйна, не могат да елиминират утвърждаващия се факт на възраждаща се руска мощ и агресия, основаща се на “енергийния рай” на Москва.

Споразумението за дългосрочна доставка на руски природен газ може да бъде класифицирана като част от поредицата подобни договори, които Москва е сключила с почти всички водещи държави от Европейския съюз. Опитите за изграждането на енергийни коридори, заобикалящи Русия, все още не са излезли от сферата на преговорите и договарянията (изключение прави Баку-Джейхан).

Не така стоят нещата с руските планове, които през последните дни получиха отново потвърждение на максимата “старата любов ръжда не хваща”. Взетото на срещата на руския президент Владимир Путин с неговите колеги на Казахстан Нурсултан Назарбаев и на Туркменистан Гурбангула Бердимухамедов решение за изграждането на Каспийски газопровод – от Туркмения в Русия по брега на Каспийско море през Казахстан, внася поредния штрих в изграждането на Москва като монополист в субрегионален и регионален план на енергийния пазар. Показателен факт в тази посока е отсъствието на Назърбаев от “антируската” среща по въпросите на енергетиката в Краков. На нея Литва, Полша, Украйна, Грузия, Азербайджан и очаквано Казахстан, от 11 до 13 май обсъждат новият нефтен маршрут Одеса-Брод (Украйна) и Плоцк-Гданск до 2011 г. Това е поредния опит за заобикалящ Русия маршрут, чиято съдба е под въпрос след отсъствието на Назърбаев.

Не трябва да се възприемат постигнатите споразумения, както по отношение на каспийския маршрут в неговия тристранен формат, така и всеки вариант, ориентиран към ново строителство като последно решение и възможности за бързо строителство и експлоатация. Всички варианти за нефто- и газопроводи са ориентирани за следващите 5-10 години, в които ще се увеличават както добивите, така и мощността на съществуващите или изграждащи се енергийни коридори.

В контекста на амбициозната програма на Кремъл, България играе съществена роля, най-вече с ключовата си дестинация Бургас-Александруполис. Казахстанският нефт, ориентиран към този коридор, ще бъде отправян към Европа не през украинската, а през българската тръба. Все повече в необозримото бъдеще се отдалечава и мечтата на Турция да се превърне в енергийния мост за Европа. Обявеният през март 2006 г. във Виена на среща между турския министър на външните работи и представители на ЕС (Великобритания, Франция и Германия) план на Турция, предвижда експортът на газ да се осъществява по 6 магистрали, а нефта – по три. Амбициозните планове на Анкара са в унисон със

сложните и многопластови стратегии на ЕС и САЩ. Тези турски амбиции се явяват своеобразен спасителен пояс за Европа, която ще може в значителна степен да покрие своите потребности от енергоносители и да намали зависимостта си от руския нефт и газ.

През призмата на новите реалности, където географията на България я превръща в съществен сегмент от схемата на енергийните коридори, се поставя въпросът какъв е шансът на България да поеме предлаганата от Турция роля на разпределител. Дали това ще повиши дивидентите на София, както в държавите от Европейския съюз, така и пред Русия? Не е без значение и фактът, че България е член на Европейския съюз, а Турция е с все по-намаляващи шансове в тази посока. Може би това е по-изгодно за Анкара, за която да е извън дадена система (показателен пример е „европейския концерт” и „болния човек край Босфора” през XIX и началото на XX в.) е много по-полезна форма на присъствие в геополитическата схема на Евразийското пространство. Възможностите за свободно и гъвкаво използване на очертаващите се конфигурации, както в азиатското, така и в европейското пространство са много по-големи.

Възможностите на Русия в енергийната сфера, ориентирани към транспортиране на стратегическите суровини към Западна Европа по нови маршрути, особено след проблемите, които Естония и Литва създават за осъществяването на балтийския проект с Германия, не са толкова много.

Разглеждани през призмата на новите енергийни акценти, отношенията България-Русия биха могли да бъдат интерпретирани вече не само като зависимост на България от Русия, но и на зависимост на Русия от България в контекста на коридорните дестинации. През XXI в. взаимозависимостта София-Москва е много по-истинска, предвид вече не толкова териториалните и икономическите параметри на присъствие на всяка от двете държави в глобалния свят, колкото непреодолимата географска реалност.